



# International Journal of Languages' Education and Teaching

Volume 6, Issue 4, December 2018, p. 23-37

Received	Reviewed	Published	Doi Number
14.11.2018	01.12.2018	30.12.2018	10.18298/ijlet.3200

## Social Issues in Theatres of Nezihe Araz

Ali PULAT <sup>1</sup> & Fatih BAYRAM <sup>2</sup>

### ABSTRACT

Nezihe Araz is one of the most important women writers of the last period. In addition to various genres, he has created many theater pieces. Her plays are based on women and mysticism. In addition to these, he mentioned the issues he saw problematic in our society life. He has attracted attention to more or less problems in theatrical works. In our study, after categorizing these problems, it was mentioned how the works took place and what they were included in the works. The problems in the works of the artist are divided into family life, women, differences of understanding, misconceptions in human behavior and disorders in the functioning of the institution or system by taking their main points into consideration. Then the sub-branches of these basic points were examined and our study was completed. The artist, who is looking at the society with an observer understanding, is not indifferent to the problems of the society in which he lives. The artist tried to bring different points of view to the points he touched and thus managed to appeal to different groups. In this study, the social problems presented to his attention have been determined. According to Nezihe Araz, society should be considered with all aspects and with a critical eye. The artist should raise many issues, especially in the east-west conflict. Many defects caused by personal errors may cause the deterioration of society, as well as draw attention to all types of moral weakness and corruption. We can say that social problems have been used in his works by using strong observer and descriptive aspects.

**Key Words:** Theaters, Social Problems, Woman.

## Nezihe Araz'ın Tiyatrolarındaki Toplumsal Sorunlar

### ÖZET

Nezihe Araz, son dönemin önemli kadın yazarlarından biridir. Çeşitli türlerin yanında birçok tiyatro eserine imza atmıştır. Yazdığı tiyatro eserleri kadın ve tasavvuf çerçevesinde şekillenmiştir. Bunların yanında bütün eserlerinde toplum yaşantımız içinde sorunlu gördüğü konuları dile getirmiştir. Tiyatro eserlerinde az ya da çok birçok probleme dikkat çekmiştir. Çalışmamızda bu sorunları kategorize ettikten sonra eserlerde nasıl yer aldığına ve ne amaçla yer verildiğine değinilmiştir. Sanatçının eserlerinde yer alan sorunlar temel noktalar gözetilerek aile yaşantısı, kadın, anlayış farklılığı, insan davranışlarındaki yanlışlar ve kurum ya da sistem işleyişindeki bozukluklar diye sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu temel noktaların alt dalları incelenerek çalışmamız tamamlanmıştır. Toplumla gözlemci bir anlayışla bakan sanatçı, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına kayıtsız kalmamıştır. Sanatçı, değindiği noktalara farklı bakış açıları getirmeye çalışmış böylece farklı kesimlere hitap etmeyi başarmıştır. Bu çalışmamızda onun dikkatlere sunduğu toplumsal sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Nezihe Araz'a göre toplum, tüm yönleriyle ve eleştirel bir gözle ele alınmalıdır. Sanatçı, toplumda özellikle doğu-batı çatışması kaynaklı pek çok meseleyi gündeme getirmelidir. Kişisel hatalardan kaynaklı pek çok kusur toplumun bozulmasına sebep olabileceğinden, her türden ahlaki zaaf ve yozlaşmaya da dikkat çekmek istemiştir. Toplumsal sorunları güçlü gözlemci ve tasvirici yönünü kullanarak eserlerinde işlemiştir, diyebiliriz.

**Anahtar Kelimeler:** Tiyatro, Toplumsal Sorunlar, Kadın.

<sup>1</sup>Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, ali.pulat@usak.edu.tr

<sup>2</sup>Bilim Uzmanı

## 1. Giriş

### Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunda Toplumsal Sorunlar

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren yaygın kanaate göre, batılılaşmanın yanlış anlaşılması sebebiyle ortaya çıkan değer çatışması, maddi değerlerin önem kazanması, ahlak, töre ve ekonomik sorunlar genel manada toplumu derinden etkilemiştir. Kültürel değişim, geleneksel değerlerin aile ve kadın erkek ilişkilerine etkisi, modern insanlık değerleri ile geleneğin çatışması sonucu yaşanan çatışmalar bu önem tiyatrolarında işlenmiştir. Göç, yoksulluk, güvensizlik, vurgun, sömürü, rüşvet, bilinçsizlik, sorumsuzluk ve yabancılaşma gibi sorunlar sıklıkla işlenen ve eleştirilen konular arasındadır (Erkoç, 1995: 21). Tiyatro yazarlarının seyirciyi ve okuyucuyu toplumsal problemler konusunda uyarmaya çalıştıkları, bu dönemde yazılan eserlerin toplumsal meseleleri işlediği ve toplumcu bir anlayışı esas aldıkları görülebilir (Kulluk, 2003: 120). Ayrıca toplumsal sorunlar sahnede yer bulurken sorunları yaratan sebeplerin irdelendiği ve eserlerde eleştirel bir dil kullanıldığı söylenebilir. Böylece tiyatro yazarlarının yoğun bir biçimde siyasi ve toplumsal eleştiriye yer veren eserler ürettikleri tespit edilebilir ( Erkoç, 2002: 16).

Oyun yazarlarımız özellikle altmışlı yıllardan başlayarak kadın sorunlarına yer vermişlerdir. Köy, kasaba, kent kadınının haklarından yoksun bırakılması bir insanlık sorunu olduğu kadar bir toplum sorunu olarak da ele alınmıştır (Şener, 1990: 475). Türk piyes yazarları aileyi mevcut ortamlarında incelerken; bilhassa kadının, toplumda nasıl olması gerektiği üzerinde ciddi olarak Cumhuriyet döneminde düşünmüşlerdir (Töre, 2009: 2239). Oyunların konu kapsamı da genişletilmiş, toplumsal, siyasal nitelikteki güncel sorunlar ilgi görmüştür. Komedyanın geleneksel uğraşısı olan aşk temasının yerini; yönetim ve yetki sorunları almıştır. Nesiller arasındaki çatışma ise yerini, ekonomik güçler ve sınıflar arasındaki kavgaya bırakmıştır. Komedyanın bakış alanı ailenin dar çemberinden devlete kadar genişleyince, olayların, ortamı da geçmişe ve Anadolu'ya doğru uzanmış, tarihsel olaylara, köy ve gecekondu yaşantısına yer verilmeye başlanmıştır. Son dönem komedyacı yazarlarının eserlerinde amaç, ibret vermek ve eğitmek değil uyandırmak ve bilinçlendirmek (Sokullu, 1979: 273) olmuştur.

Tiyatro yazarlarının sayısında büyük bir artışın gözlemlendiği gibi konularda da çeşitlenme olmuştur. Melih Cevdet, Oktay Rıfat, Nazım Kurşunlu, Refik Erduran, , Nezihe Meriç , Turgut Özakman gibi sanatçılar bireyden hareketle topluma yönelirler. Meselâ Oktay Rıfat'ın Kadınlar Arasında; Melih Cevdet'in İçerdeki ve Mikado'nun Çöpleri, Haldun Taner'in Fazilet Eczanesi, Huzur Çıkmazı, Nazım Kurşunlu'nun Branda Bezi, Merdiven, Çığ, Dumanlı'da Telaki Var gibi oyunları bireyden hareketle toplumsal çarpıklıkları işlemiştir (Buttanrı, 2006: 206).

1980 sonrası Türk tiyatro yazarlığının ciddi bir bölümü toplum problemlerine ilgisini yitirmiş, kültürüne yabancılaşmış bireyin iç dünyasına yönelen bireyin kimlik arayışını yansıtan oyunlar yazmışlardır (Buttanrı, 2010: 71).

#### Nezihe Araz'ın hayatı, sanatı ve eserleri

Nezihe Araz 1922 yılında Konya'da doğdu (Necatigil, 1960: 33).Nezihe Araz Ankara Kız Lisesi'ni ve Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Psikoloji ve Felsefe Bölümü'nü bitirdi. (Yalçın, 2009). Kendi bölümünde 1946'da Behice Boran'ın asistanı olarak göreve başlamıştır. 1948 yılında hocası Boran'ın siyasi nedenlerle üniversiteden gönderilmesiyle Araz da görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Doktora yapmak üzere İstanbul'a gittiyse de akademik hayatını sürdürememiştir. Yazı hayatına Resimli Hayat (1953) ve Hayat (1956) dergilerinde yayımlanan röportajlarıyla başlamıştır. Havadis (1957), Yeni Sabah (1957-1962), Yeni İstanbul (1970), Milliyet ve Güneş gazetelerinde köşe yazarlığı yapmış, Meydan Larousse, Larousse Gençlik ve Türkiye ansiklopedilerinin yönetiminde görev almış; Kaynak Kitaplar Yayınevi'nin kurucuları arasında yer almıştır (Uçman, 2016: 108).

Sanat hayatına şiirle başlayan Araz, ardından biyografi, inceleme ve oyun türlerinde eserler kaleme almıştır (Öztürk, 2012, 54).

Sanatçının eserleri incelendiğinde; geleneklerine bağlı, yenilikçi, topluma gerçekçi yaklaşan aynı zamanda tasavvufi anlayıştan etkilenmiş, Türk-İslam fikrini benimsemiş, kadın haklarının savunucusu ve Atatürk hayranı bir sanatçı kimliğiyle karşımıza çıkmaktadır.

Nezihe Araz, bir gazeteci olarak toplumun nabzını iyi tutmaya çalışmıştır. Oyunlarında ülkemizde yaşanan problemleri dile getirmiştir. Sanatçı, gördüğü sorunları tespit ederek bunları eserlerine yansıtmıştır. Bazen dikkat çekmek amacıyla bazen de eleştirmek amacıyla bu argümanları kullanmıştır. Ayrıca modern biri olarak, "kadın" unsuru onun için ayrı bir öneme sahiptir. Kadının çektiği sıkıntıları, fedakârlıkları ve maruz kaldıklarını bilir (Şahin, 2003: 12). Bunları özellikle tiyatro eserlerine yansıtmıştır. Oyunlarında diğer dikkat çekici unsur ise tasavvuttur. Kenan Rifai'den etkilenmesiyle insanın içindeki kötü düşüncelerinden sıyrılıp kalbini saflaştırılması anlayışını benimsemiştir. Çoğu eserinde bu anlayış çerçevesinde olaylar ve kahramanlar oluşturmuştur.

Sanatçının hayata bakış açısının oluşmasında Kenan Rifai oldukça önemlidir. Kenan Rifai ile tanıştıktan sonra onun sohbetlerine katılmıştır. Böylece hayat anlayışı ve dünya görüşü olarak büyük değişim geçirmiştir (Uçman, 2016: 108). Ancak sanatçının eserlerinde de hissedildiği gibi Atatürk hayranlığı görmezden gelinemez. Nezihe Araz, Kurtuluş Savaşı kazanılmamış, Cumhuriyet kurulmamış, çağdaş eğitim, çağdaş hukuk, çağdaş sanat hareketleri gerçekleşmemiş olsaydı, kendisinin de Anadolu'da yaşayan, unutulmuş birçok kadından biri olacağını vurgulamıştır. Mustafa Kemal'in Ankara'sında saygın bir insan ve kadın olarak büyüdüğünü ve yaşadığını aktarmıştır (Araz, 1994: arka kapak). Bundan dolayı Atatürk'ün etkisi eserlerde görülmektedir.

Sanatçının biyografi-inceleme türünde 14 eseri vardır. Çeşitli türlerde 6 tane çocuk kitabı bulunmaktadır. 3 adet ise şiir kitabı vardır. 1 tane de opera türünde eseri mevcuttur. Senaryolarının sayısı ise 6'dır. Bu makalemizin konusu olan tiyatrolarının sayısı ise 18 adettir. Ancak bu tiyatroların sadece 12 tanesine ulaşılabilmektedir. Ulaşılabilen tiyatro eserlerinin adları Bozkır Güzellemesi, Cahide, Afife, Öyle Bir Nevcivan, Alacakaranlık, Kuvay-ı Milliye Kadınları, Savaş Yorgunu Kadınlar, İmparatorun İki Oğlu, Ballar Balını Buldum, Kutlu Melek, Uzun Bir Gün ve Yarım Kalan Masal'dır. Araz, 1980'de Öyle Bir Nevcivan, adlı oyunu ile Tiyatro Oyunları Yarışması'nda ödül kazanmıştır. İnanç Dergisi tarafından 1984 senesinde yılın en iyi tiyatro yazarı seçildi. Savaş Yorgunu Kadınlar, adlı oyunuyla 1989 Kültür Bakanlığı Ödülünü, Afife Jale ile de Avni Dilligil Ödülünü kazanmıştır (Doğan, 2012: 164).

Yaşamı boyunca hiç evlenmeyen Araz, hayatının son günlerini geçirdiği Maltepe Huzurevi'nde 26 Temmuz 2009'da ölmüştür ve Yeniköy Mezarlığı'na defnedilmiştir (Uçman, 2016: 109).

## 2. Nezihe Araz'da Toplumsal Konular

Yaşadığı dönemde içinde yaşadığı toplumu iyi gözlemleyen sanatçı bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Gazeteci olmasının avantajını da kullanarak olaylara ve durumlara daha değişik gözle, farklı duyarlılıklarla bakmayı bilmiştir. Bir sanatçı olarak toplumdan kendini soyutlamamıştır. Aksine içinde yaşadığı toplumun sorunlarına kafa yormuştur. Sorunları göstererek bunların çözüme ulaştırılması gerektiği mesajını vermiştir.

Sanatçının bütün tiyatro eserlerine baktığımızda ana konunun dışında az ya da çok toplumsal birtakım problemlerin dile getirildiğini görmekteyiz. Bu çalışmamızda bahsedilen toplum sorunlarının sınıflandırılması yapılmıştır. Aile yaşantısı ile ilgili başlık parası, gelinliğe bakış açısı, çocukların yetiştirilmeleri ile ilgili problemler taraflara dokunma vardır. Kadınlara ilgili istismar, tecavüz, para karşılığı satılma, şiddet gibi konular ele alınmıştır. Toplum yaşamındaki insanların yanlış

davranışlarından dolandırıcılık, hırs, menfaat, insanları kullanma, dedikodu ve iftira gibi olumsuzluklar üzerinde durmuştur. Yaşadığı toplum düzeninde bazı kurumlarda ve sistemlerde yanlışlıklar ve eksiklikler olduğunu da belirtmiştir. Bunların yanında derin fikir ayrılıklarının olduğu ve bunların iletişimle çözümediğinden bahsedilmiştir. Kısaca Nezihe Araz topluma sadece kadın açısından bakmamış bütün toplumu kuşatıcı bir anlayışla gözlemlerini yansıtmıştır.

### A) AİLE İLE İLGİLİ SORUNLAR

Nezihe Araz, tiyatro eserlerinde aile hayatındaki bazı problemleri dile getirmektedir. Toplum sorunlarını yansıtan sanatçının toplumun en önemli unsuru olan aile kurumunu atlamadığı görülmektedir. Bu konuyu Araz, eserlerinde çeşitli açılardan ele almaktadır.

**1) Aldatmalar:** Araz, evliliklerde yaşanan problemlerden biri olarak aldatmayı görmüştür. Bu konuyu yuvaları dağıtan bir olay olarak alır. Nezihe Araz, kadın hassasiyeti olan bir sanatçıdır. Eserlerinde aldatmayı, hep erkekler üzerinden vermektedir. Buna "Cahide" adlı tiyatrodaki Talat Bey'i, "Öyle Bir Nevcivan" oyununda Cemal Bey'i örnek vermek mümkündür. Talat Bey eşini figüran kızla aldatan biridir. Bunun sonucunda Cahide bunu kabullenemez ve boşanır. Cemal Bey ise çok çapkın birisidir. Eşi Rayegan'la boşanmasalar da güvenini yitirmiş koca durumundadır. Nezihe Araz'ın bu kurgularının sebebi, aldatmaların acı sonuçlarını göstermektir. Bu davranışın hem kadının gururunu kırıcı hem de evlilikleri dağıtıcı etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Talat-" Gel kız, gel.."

Figüran-" (kıkırdar) Olmaz, çok tehlikeli."

Talat-" Olur.. Beş dakikalık iş.."

Figüran-" Aşk olsun. Ben sevmem öyle şey. Zaten sabahleyin de sizi Nurten'le gördüm. Şu perdenin arkasında." (Araz,1986:27)

**2) Boşanmalar:** Aile kurumuna zarar veren boşanma meselesi de eserlerde yer almaktadır. Dağılan yuvalardan ve buna bağlı gerçekleşen sıkıntılı hayatlardan bahsedilmekte; başarısız evliliklerin acı sonuçları ortaya konulmaktadır. "Cahide" adlı oyunda başkişi Cahide'nin tüm evlilikleri boşanma ile sonuçlanmaktadır. "Alacakaranlık" oyununda Namık'ın da boşandığı belirtilmiştir.

Bu mevzuda başka bir bakış açısı da boşanmalar sonucunda ortada kalan çocukların durumudur. Başarısız evliliklerin çocuklarında çok farklı sıkıntıların görüldüğü eserlerde belirtilmektedir. Çocuğun paylaşamaması, kimde kalacağı hep sorun olarak vurgulanmaktadır. "Cahide" tiyatrosunda Cahide'de kalan çocuk, Koca adlı eski kocası tarafından kaçırılır ve bir daha anneye gösterilmez. Bu şekilde boşanmalardan olumsuz etkilenen asıl tarafın çocuklar olduğu ortaya konulmuştur. Sanatçı, evlilik bitse de ayrılan anne babaların çocuklarının psikolojilerinin düşünülmesi gerektiği mesajını vermektedir.

Cahide-" (uyanır mışçasına) Sahiden mi? Nerde? (ışığı açar, birden gözü kızının yatağına ilişir) Kızım... mışıl mışıl uyuyor musun? (yürür, zınk diye durur, pabuçları yere düşer, feryat eder) Kızım yok. Yatak boş yok..." (Araz,1986:70)

Boşanma konusunda da Nezihe Araz'ın tarafsızlık içinde davrandığını söylemek mümkündür. Eserlerdeki tüm boşanmalarda kadının gururunu kırıcı davranışlar sergileyen veya ruhsal olarak onlara uyum sağlayamayan erkekler boşanma nedeni olarak gösterilmektedir.

**3) Evliliklere karışılması:** İyi bir gözlemci olan sanatçı, aile hayatını sarsan evliliklere müdahale edilmesi durumunu eserlerine yansıtmaktadır. Kötü giden bazı evliliklerin nedeni olarak bu durum gösterilmektedir. Çünkü bu karı kocanın birbirine sağlıklı tutum geliştirmesini engelleyen bir

unsurdur. Bu durum “Bozkır Güzellemesi” oyununda Gülizar’ın kaynanası Halime, “Alacakaranlık” adlı tiyatrodan ise Ayşe’nin annesi Cenana üzerinden verilmektedir. İki karakter de çocuklarının evliliklerine müdahale edip karı koca arasında huzursuzluk oluşturmaktadır. Nezihe Araz, evliliklere dıştan müdahale edilmesinin problemler oluşturduğunun vurgusunu yapmaktadır.

Esat-“ Doğrusu...öyle. Ben önceleri Ayşe ile evlendiğimi sanmıştım. Oysa hepimizle, bütün aileyle evlendiğimi sonradan farkettim. Bu da kazayı kader..”

(Damat Esat, karısı Ayşe’nin özellikle ailesinin evliliklerine karışmasından rahatsızdır. Bundan dolayı aile içi huzursuzluklar meydana gelmektedir.)  
(Araz,1981:16)

**4) Gelinlik anlayışı:** Nezihe Araz, gelinlik anlayışıyla ilgili uygun görmediği bir hususu dile getirmektedir. Gelin olan bir kadının her ne olursa olsun ana ocağına dönemeyeceği anlayışını yermektedir. Araz, güzel giden evliliklerin yanında kötü giden evliliklerin de olabileceğini göstermeye çalışır. Sanatçı, hiçbir kadının körü körüne sıkıntı çekmesini doğru bulmaz. “Bozkır Güzellemesi” adlı oyunda bu konuya yer verilmiştir. Yazar toplumumuzun bir kısmında görülebilen bu kanaati değiştirmeye çalışmıştır. Eserde kötü durumlar içindeki kadınların sıkıntılarının gerekirse boşanma vesilesiyle sona erdirilmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

Şerife-“ Gülizar, kızım Gülizar,  
Baba evinden diri çıkıyon,  
Koca evinden ölü çıkacaksın.  
Duydum, duymadım dime!  
Ölüm hak, vasiyet helal,  
Gülizarım, kınalı kuzum” (Araz,1974:5)

(Gülizar, kocasının bırakıp gurbete gitmesi ve kayınvalidesinin kötü davranmasından dolayı ana evine dönmek ister. Ancak Şerife, kızını hem gelinin nolursa olsun geri dönemeyeceği anlayışından hem de evdeki üvey babadan dolayı kızı Gülizar’ın eve dönmelerini istemez. Gülizar bunun sonucunda halasının evine yerleşir.)

**5) Ailelerin çocuk yetiştirme tutumu:** Sanatçı, kadını ön plana çıkarsa da bütün insanların özgür ve kendi kararlarını veren şahsiyetler olmasını istemektedir. Tiyatro eserlerinde kadın kahramanlar üzerinden bu konuya değinmektedir. Eserlerdeki kahramanlar aileleri özellikle anneleri tarafından bir şekilde sokulmaya çalışılmaktadır. “Alacakaranlık” tiyatrosunda Ayşe, “Uzun Bir Gün” adlı oyunda ise Nilgün kendi kararlarını alamayan kişilerdir. Sanatçı bu konuda sorumlu olarak aileyi göstermektedir. Ailelerin bu konuda biraz esnek davranarak daha özgür ruhlu kadınlar yetiştirebilecekleri mesajını vermektedir. Çünkü sanatçı kadınların kimseye ihtiyacı olmadan ve hiç kimseye boyun eğmeden özgürce yaşaması gerektiğini düşünmektedir.

Nilgün-“ Kemana 6 yaşında başlattılar. Her gün dört saat çalışıyordum. On yaşına gelince altı saate çıktı. Odadan kaçmayayım diye annem kapıyı üstümüzden kilitlerdi bazen. Yorgunluktan ölürdüm. Gözlerimi kapar dışarıdan sesleri gelen çocukları düşlerdim. Notalar karıştı.” (Araz,1995:33)

## B) KADIN İLE İLGİLİ SORUNLAR

Nezihe Araz kadın duyarlılığıyla eserler veren bir sanatçı olarak nitelendirilmektedir (Buttanrı, 2001: 603). Araz, eserlerinde çoğunlukla kadını anlatır ve kadının toplumda çok önemli bir konumda olduğuna inanır. Kadının çektiği sıkıntı ve maruz kaldığı her tür olumsuz muameleyi bilmektedir (Şahin, 2003: 12). Kadının uğradığı haksızlıklardan, içinde bulunduğu olumsuz durumlardan



bahseder. Kadının toplum içindeki yaşam kalitesini artırmaya çalışmaktadır. Araz, kadınların geri planda bırakılmasına karşı çıkıp onların da hak ve hürriyetleri olduğuna, özgürce hareket edebilmeleri gerektiğine vurgu yapmaktadır. Kadınlara yönelik bakış açısının değişmesine inanan sanatçı, çoğu tiyatro eserinde kadını konu almaktadır. Sanatçı, onların yaşadığı problemlere dikkat çekme düşüncesindedir.

**1) Kadına şiddet:** Araz, kadına yapılan her türlü haksızlığa karşı çıkmıştır. Kadınlara uygulanan şiddete savaş açmış, hem psikolojik hem de fiziksel şiddetin her türüyle mücadele etmenin gereğini eserlerinde göstermiştir. Bu tür davranışların kadının gururunu kırıcı, insan onurunu zedeleyici nitelikte olduğunu belirtmiştir. Savaş Yorgunu Kadınlar, Bozkır Güzellemesi ve Afife adlı eserlerde kadın kahramanlar hem fiziksel hem de psikolojik şiddet görür. Sanatçı, türü ne olursa olsun kadının şiddete maruz kalmaması gerektiği mesajını vermiştir.

Hidayet-“ (üstüne yürür) Ben olacağım. Küstah, rezil. (tokadı yapıştırır.)”  
Afife-“ (boş bulunmuştur, yediği tokatla başını dikleştirir) Bu tokat, benim oyunculuk beratımın mührü oldu baba!” (Araz,1988:22)

Sanatçı burada kadınların şiddetle görüşlerinin değiştirilemeyeceğini vurgulamıştır.

**2) Kadının satılması:** Sanatçının kadınlara yönelik değindiği sorunlardan biri de kadınların satılmasıdır. Kadınların hak ve hürriyetlere sahip olduğunu vurgulayan sanatçı, toplum içinde böyle bir problemin olduğunu belirtir. Kadının hiç kimsenin tahakkümü altında kalmaması gerektiğini, kadının izni olmadan ona hiçbir şeyin dayatılmayacağını vurgulaması önemlidir. Bu durumu daha çarpıcı bir örnek üzerinden şu şekilde verir: Hiçbir değerle örtüşmeyen, hiçbir insanın kabul edemeyeceği bir durum olan kocanın kendini karısının sahibi gibi görmesini, karısını başka erkeklere satmasını eserinde çekinmeden işler. “Bozkır Güzellemesi” adlı eserde bu vahim olay ile erkeklerin kadınlarını mal gibi görmelerini eleştirmek ister.

Zühre-“ (...) Bir akşam Meltem apartmanının kapıcısını buraya getirdi. ‘Kız seni ona bi geceliğine 50 liraya sattım’ demez mi? Deliriyordum. İhsan senin bildiğin İhsan değil, Gülizar, şehir onu bozdu, ziyan etti... Ayaklarına kapandım, yalvar yakar oldum, ‘Ben artık eski Zühre değilim’ dedim.” (Araz,1974:6)

**3) Batakhanedeki kadınlar:** Nezihe Araz, hürriyetinden alıkonulan ve fuhuş yerlerinde çalışmak zorunda bırakılan kadınlara dikkat çekmektedir. Batakhanelerde kadınların birer seks objesi olarak kullanılmasını, kadın haklarına aykırı bulan sanatçı, bu soruna dikkat çekmektedir. Bu şartlarda kadının özgürlüğünün yok sayıldığını vurgular. “Bozkır Güzellemesi” adlı oyunda Zühre adlı kadın üzerinden bu soruna dikkat çekilmektedir. Zühre adlı kahraman üzerinden sanatçı, genelevlerdeki kadınların durumunu ortaya koymuştur.

**4) Tecavüz ve Taciz:** Sanatçı, insan onurunu zedeleyici tecavüz ve taciz gibi ahlaki problemleri gözler önüne sermek istemektedir. Kadının da hak ve özgürlüklere sahip olduğu, kadına zorla hiçbir şeyin yapılamayacağı ve kadına müteceviz her saldırının kabul edilemeyeceği vurgulanmıştır. “Cahide” adlı oyunda Cahide, tecavüz neticesinde hamile kalır. “Afife” adlı oyunda ise Afife, Nazır’ın tacizine uğrar. Eserlerdeki bu olaylarla Araz, kadınlara yönelik taciz ve tecavüz olaylarının toplum yaşamından kalkması gerektiği mesajını vermektedir.

Nazır-“ Benim olmanızı.. Sizi bırakıp başka davetlere giden sözlü masalını filan bırakıp kendinizi bana ihsan etmenizi (bileğini yakalar, okşar)”  
Afife-“ El attığı her kadını hazır bir lokma gibi görmek de nazırlara has bir özellik olmalı.” (Araz,1988:41)

(Sanatçı, kadını hiç kimsenin gücünü, makamını, iktidarını, yakışıklığını kullanarak cinselsaldırıda bulanamayacağını vurgulamıştır.)

Ayrı bir nokta ise Nezihe Araz, savaş zamanlarında meydana gelen tecavüzler konusuna da parmak basmaktadır. Savaşlara kadınlar açısından da bakan Araz, onların savaşlardan fazlasıyla etkilendiğini belirtmektedir. Askerler tarafından tecavüze uğrayan kadınların elim yaşamlarından bahsetmiştir. "Savaş Yorgunu Kadınlar" adlı eserinde tüm savaşlarda tecavüzden hayatı kararan kadınların yaşadığı sıkıntılardan bahsedilmektedir. Kadınların bu tür tecavüzlerle ağır sarsıntılar yaşamaları okuyucuya hissettirilmek istenmiştir. İnsanların taciz edene değil tecavüze uğrayanı suçlu görmeleri de bir başka büyük trajedi olarak gösterilmiştir.

Sanatçı, konuyla ilgili başka bir hususa da değinmektedir. Hem savaş zamanındaki tecavüzlerden hem de diğer zamanlardaki tecavüzlerden doğan çocukları gündeme getirmektedir. Araz, tecavüz sonucu doğan bu çocukların hiçbir suçunun olmadığını belirtmektedir. Ancak toplumun içinde onların piç olarak nitelendirildiğini, böyle yaftalamanın yanlış olduğunu söylemektedir. Bunun çocuk psikolojisini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Sanatçı, toplumun bakış açısını düzeltmesi gerektiğini düşünmektedir. Araz'a göre bu olumsuz durumdan ne kadın ne de çocuk sorumludur, onlar, olayın mağdurlardır.

Doktor-" (...) Herkesten bir piç olduğumu saklayabilmek için kimlik cüzdanımda vaz geçemedim ama! Bana verilen aylığa elimi sürmedim. 'Asla o parayı almayacaksın' diye kıyameti kopardım. Kısası.. annemin hayatını zindana çevirdim zindana!" (Araz,1992:21)

**5)Başlık parası:** Araz, kadınların kendi istek ve arzularına göre bir hayat yaşamaları gerektiğini düşünür. Başkalarının düşünce ve tutumlarına göre hareket etmelerini istemez. Bu bağlamda toplumda evlenecek kadın için istenen başlık parasını doğru bulmaz. Bu gelenekle kadınların gönüllerindeki erkekler ile değil de istemedikleri kişilerle evlendirilmesi durumu olduğunu düşünür. "Bozkır Güzellemesi" adlı tiyatrosunda bu konuya dikkat çekmek ister. Eserde Naciye, başlık parası sorunu yüzünden sevdiğiyle kaçma düşüncesine yönelir. Sanatçı, muhtemel acı sonucu göstererek bu anlayışın neden ortadan kalkması gerektiğini gözler önüne serer.

Naciye-" Hinci de, ağamın abukat parasını kim virirse sizi ona viririm deyo. Oysa ben... Hüsünden başkasının... istemem; onun da parası yok."

Gülizar-" Emme seni kaç yıldır bekliyo kız. Günah deel mi?"

Naciye-" Anam duyunca nider dersin?"

Gülizar-" Nidecek? Esmâ'nın anası nitti? Şakire'nin anası nitti? Başlık parasından kurtulmak için, köyde kızlar kaçıyo, oğlan evi memnun. İş ki gönlün assahtan Hüsünü çekiyo mu? Çekmiyor mu? Buna karar virmen lazım."

Naciye-" Gülizar apla, ondan başkasının koynuna girmem ben."

Gülizar-" Hal böyleyse ne duruyon kız?"

Naciye-" Fadime aklam, Recep ağamın eline ayağını tutar değil mi?"

Gülizar-" Recep, Alisan'a ne zaman gidecekse, siz de köyden o zaman kaçın.

Recep dönenecek iş soğumuş olur." (Araz,1974:18)

### C) ZİHNİYET FARKLILIKLARINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Nezihe Araz içinde yaşadığı toplumu iyi gözlemlemiş, toplum içinde var olan fikir ayrılıklarını tespit edebilmiştir. Bu gözlemlerin sonucunda elde ettiği çıkarımları eserlerinde yansıtmıştır. Toplumun geçmişten günümüze nasıl ve hangi dinamiklere göre şekillendiğiyle alakalı görüşleri vardır. Milletimizin içinde birçok görüş ve anlayışın olduğunu farkındadır. Ancak sorunların üstesinden gelinebileceğini düşünür. Sanatçı, gözlemleri sonunda toplumda görüş ayrılıklarına dayanan bazı sorunların üstünde düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

**1) Tiyatroya bakış açısı:** Sanatçı, kadın hakları noktasında kendi düşüncesine uygun olan tarihi kişiliklere yer vermiştir. Bunlardan en önemlisi Afife Jale'dir. Afife Jale üzerinden Türk kadınının sahneye çıkış sürecini dile getirirken aslında kadının hak ve özgürlüğünü ele alma çabasını da dile getirmektedir. Bu mücadeleyi anlatırken Araz, toplumun bakış açısını da yansıtmaktadır. Bahsedilen dönemin bakış açılarına değinen sanatçı, iki farklı görüşün olduğunu ortaya koyar. Birinci görüş kadının tiyatroya çıkmasını doğru görmemektedir. Onlar, kadının sahneye çıkışının olumsuzluklar doğuracağını düşünürler. Diğer görüş ise kadının sahneye çıkamayışını özgürlük kısıtlayıcı bir durum olarak düşünür. Nezihe Araz, "Afife" adlı oyunuyla bu anlayışları ortaya koymaktadır. Sanatçı erkeğe serbest olan tiyatronun kadına yasak sayılmasının eşitliğe aykırı olduğunu ortaya koymaktadır.

Afife- "(...) Sahneye çıkmak üzere hazırlandığım sıralarda mektup yazmıştım babama. Üvey anam hemen 'sahneye çıkmak orospuluk yapmaktır' demiş. Babam da beni ' benim öyle bir kızım yoktur' diye defterden silmiş. (...)" (Araz,1988:66)

Hidayet- "Hiç zahmet etmeyin. Ben sordum, tahkik ettim. Ta kendisi. Ama yanılıyor. Benim kızım oyuncu olamaz. Fahişe olamaz. Alenen ve resmen fahişe diye damgalanamaz. Olamaz! Asla ve kat'a! (Bağırmakta, masayı yumruklamaktadır. Afife tam bu sırada çıktığı yerden içeri girer. Başı dik, kararlı, cesur)" (Araz,1988:21-22)

**2) Doğu-batı çatışması:** Toplum yapısındaki sorunlardan bahseden sanatçı, doğu-batı çatışmasını da ele almıştır. Bu fikir çatışmasını en net olarak "Afife" adlı oyunda görülmektedir. Bu çatışmayı daha da keskinleştirmek için sanatçı, bunu baba oğul üzerinden anlatmıştır. Bu oyunda Afife tiyatroya çıkmak isterken destekçisi dedesidir. Sanatçı, dedeyi batılı ve modern görüşlü olarak sunar. Afife'nin babası ise doğu geleneklerine bağlıdır. Araz'a göre baba, toplumdaki doğu düşüncesini yansıtan bir figürdür. Afife'nin sahneye çıkışının toplum gözündeki durumu babasının düşünceleri üzerinden verilmektedir. Nezihe Araz toplum içinde birbirine zıt olan doğu-batılı çatışmasını ortaya koymuştur.

**3) Öğrenci eylemleri zamanındaki çalkantılı dönem:** Sanatçı, eserlerinin bazılarında zaman olarak 1970 ile 1980 arasındaki yılları konu almaktadır. Bu dönem öğrenci olaylarının ve eylemlerinin olduğu yıllardır. Araz, "Öyle Bir Nevcivan" adlı oyununda Ertuğrul adlı üniversitelinin arkadaşı Oktay'ın fail-i meçhul bir cinayete kurban edilişini anlatır. Dönemin karışıklığını, anarşinin tehlikesini ve hukuksuzluğun sonuçlarını göstermek ister. Ayrıca "Alacakaranlık" adlı oyunda da dönemin karmaşasından bahsedilir.

E-" Hani siz hep soruyordunuz bana. Gazetelerde vuruşanları, kırışanları okudukça nedir bu işlerin aslı, diye. Ben o eylemlerin içindeydim. Ben ve en yakın arkadaşım Oktay. Hiçbir kötü niyetimiz yoktu. Sadece daha iyi bir dünya istiyorduk. Daha adil bir dünya! Bu dünyanın ancak bizim inançlarımız ve bizim eylemlerimizle gerçekleşeceğine inanıyorduk. İncamız giderek iman haline geliyordu. Tartışmasız! Gittikçe kenetleniyorduk düşüncelerimize ve de birbirimize. Ben, herkesin de benim gibi, düşünmesini, inandıklarına inanmasını ve ben nasıl davranıyorsam öyle davranmasını istiyordum. Özellikle evdekilerin!" (Araz,1979:25)

**4) Nesillerin birbirini anlamaması:** Nezihe Araz, iletişimi ve birbirini anlamayı önemseyen biridir. Tasavvufi düşünceden de beslenen sanatçı, kusurluyu hoş görme anlayışına sahiptir. Toplum içindeki bazı sorunların konuşarak çözümlenebileceğini düşünür. Ancak bu hususta eksikliğin farkındadır. "Öyle Bir Nevcivan" isimli oyunda Araz, nesillerin birbirini dinlemediklerini belirtmektedir. Bu yüzden de birbirlerini anlamadıklarını düşünmektedir.



E-“ Kız kardeşim de vardı. Ama onlar bana katılmıyorlardı. Babamla aramızda büyük ayrılıklar çıktı. Büyük kavgalar..Ben onu nasıl her dediğinde suçluyorsam, o da beni suçluyordu.(...)”

R-“ Nesiller arasındaki dram.. Bu hep böyle olagelmıştır.” (Araz,1979:25-26)

**5) İfade özgürlüğünün kısıtlanması:** Araz, toplumdaki sorunlardan biri olarak ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını göstermektedir. “Kuvay-i Milliye Kadınları” adlı tiyatrodaki bu durum Gökçe adlı yazar kahraman üzerinden verilmektedir. Gökçe’nin yazdığı metin patronu tarafından reddedilir ve işten çıkarılmayla tehdit edilir. Bu kurguyu yapan ve kendisi de bir gazeteci yazar olan Nezihe Araz, ifade özgürlüğünün kısıtlanmaması gerektiğinin altını çizmektedir.

Gökçe-“ Kusura bakmayın. Benim yazımın politik hiçbir yanı yok. Ayrıca.yazdıklarım gerçek. Bu gerçeği.. Pek çok kadın gibi..Yaşıyorum ben!” (Araz,1997:10)

**6) Kadın-erkek ayrımı ve eşitsizliği:** Nezihe Araz, bazı tiyatro eserlerinde kadın erkek eşitsizliğine dikkat çekmektedir. Sanatçı, kadınların kimseye muhtaç olmadan birçok işi yapabileceğinin mesajını vermektedir. Bu düşüncenin ürünü olarak “Bozkır Güzelleme” oyununda Gülizar, “Kuvay-i Milliye Kadınları” adlı oyununda ise Saime, idealize edilmişlerdir. Bu oyun kişileriyle sanatçı, kendine güvenen ve azimli kadınların başaramayacağı hiçbir şeyin olmadığını vurgulamaktadır.

Saime-“ (...) Elimin hamurunu şöyle sıvayıveririm, vee senin temizlemekle yükümlü olduğun çamuru birlikte kaldırmak için yanında yer alırım. Böyle, kadınmış, erkekmiş ayrımını kabul etmem ben!” (Araz.1997:58)

#### D) İNSANIN KİŞİLİĞİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Toplumlar insanlardan oluşmaktadır. Bu insanların her birinin doğru davranışlar sergilemesini beklemek mümkün değildir. İnsanlar kendi duygu, düşünce, hırs ve hedefleri doğrultusunda davranışlarını oluşturmaktadır. Hareketlerini düzenlerken olumsuz davranışlar içine de girmektedirler. Bunlar da insanları etkilerken dolayısıyla topluma da etki etmektedir. Böylece toplumsal sorunlar oluşmaktadır.

**1) Dolandırıcılık:** Sanatçı, toplumsal yaşam içindeki problemlerden biri olan dolandırıcılık konusuna eserlerinde yer vermiştir. İnsanların mallarının haksız yere gasbedilmesi yerilir. “Cahide” adlı tiyatrosunda Araz, bu hususa değinmektedir. Ortak adlı kişi Melek ile kaçarken Sonku Film şirketinin bütün mal varlığını da götürürler. Böylece Cahide’nin çöküşü hızlanır. Sanatçının böyle bir kurguyu oluşturmasının nedeni dolandırıcılığın sebep olduğu kötü durumları yansıtmaktır.

Cahide-“ Melek bir gece yarısı ortağımı, paralarımı, senetlerimi aldı ve evimden kaçtı.” (Araz,1986:67)

**2) Adam kayırma-iltimas:** Araz, toplumun yönetiminde sıkıntıya sebep olan adam kayırma ve iltimas konularını ele alır. Bu olumsuz davranışların neden olduğu haksızlıklar gözler önüne serilir. Böylece adalet ve eşitlik anlayışlarının nasıl sekteye uğradığı gösterilmektedir. Makam ve mevkisini kendi istek ve arzularına göre kullanan anlayış eleştirilmektedir. Bu konu özellikle “Afife” adlı tiyatrodaki karşımıza çıkar. Nazır, Afife Jale’den faydalanmak ister. Karşılık alamayınca onu tiyatroya çıkma konusunda rahat bırakmaz. Hatta onun bulunduğu tiyatroyu basmadığı için komiseri görevden alır. Sanatçı, bu tür zaafaların adaleti yok ettiğini ortaya koymaktadır.

Nazır-“ Siz isterseniz derken.. Ben daha başka bir şey kastediyordum.”

Afife-“ Ne gibi efendim?”

Nazır-“ Bir dahiliye nazırının himayesinde olmak.. İdari makamlar için çok şey ifade eder.” (Araz;1988:41)

**3) Bencillik:** İnsana ait sorunlardan biri ise bencilliktir. Tasavvuf anlayışından etkilenen sanatçı, bu olumsuz davranışın insanlarda bulunmaması gerektiğini düşünür. Bu davranışın insana mutluluk getirmeyeceği fikrindedir. Kalp temizliğini hedef edinen Araz, bencilliğin insanı kemiren bir hastalık olduğunu düşünür. Sanatçının oyunlarının bazılarında bu davranış biçimi konu alınırken en bariz “Afife” adlı oyunda karşımıza çıkar. Eserde Doktor Suat, Afife’ye sevgisinden onu kendine muhtaç etmek ister. Bunun için morfin iğneleri vurarak Afife’yi uyuşturucuya bağımlı hale getirir. Doktorun bu bencilliğinin sonucu Afife psikolojik yıkıma uğrar. Arazın, bu şekilde eserine yön vermesinin nedeni bencilliğin sadece insanın kendisine değil başkalarına da zarar verebileceğini vurgulamak içindir.

**4) Tehdit, adam kaçırma ve silahlanma:** Sanatçı, toplum düzenini bozan bu zorba davranışlara eserlerinde dikkat çekmektedir. Cebir ve zor kullanarak yapılan bu eylemlerin kötü yanlarını göstermektedir. “Uzun Bir Gün” adlı oyun adam kaçırma üzerine kurulu bir tiyatrodur. Hasan adlı genç, hayattan intikam almak için ülkenin önde gelen kişilerini bir yere kapatır. Hasan burada o kişileri silah zoruyla tutar. Sanatçı, bu şekilde hem adam kaçırma hem de bireysel silahlanma gibi toplumsal sorunları gündeme getirmek istemektedir. Kimseye zorla bir şey yaptırılamayacağını, herkesin özgür bir şekilde hareket etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Nilgün-“ Kapı.(Gösterir) açılıyor. (Ses yok. Herkes donmuş gibi kapıya bakar. Genç bir adam içeri girer. Elinde makinalı (...))” (Araz,1995:10)

**5) Cahillik:** Tiyatro eserlerinin bazılarında ön plana çıkarılan sorunlardan biri de cahilliktir. Cehalet sonucu ortaya çıkmış davranışlar ve söylemler kendini göstermektedir. Cahilane davranışları sanatçı eserine koyarak bu durumun sebep olduğu kötü halleri yansıtmak istemektedir. “Bozkır Güzellemesi” adlı oyunda bu türden davranışlar karşımıza çıkar. Eserde cahil kişiler, kadınların doktor olabileceğini bilmemektedir. Nezihe Araz, bunu bilinçli olarak kullanmaktadır. Çünkü Araz, cahilliğin ortadan kalkmasını ister.

Gülizar-“ Kadın mıymış?”

Emeti Yenge-“ He ye.”

Fadime-“ Vay yavrım. Dimek kadından doktor oluyo e?” (Araz;1974:21)

**6) Dedikodu ve iftira:** Nezihe Araz’ın değindiği, insan davranışlarındaki yanlışlıklardan doğan toplumsal sorunlardan bazıları da dedikodu ve iftiradır. Dedikodu ve iftiranın kötü düşünen ve kötü sözlü insanların ürünü olduğu belirtilmektedir. Yazar, söz konusu fenalığın toplumda yaygınlığından şikâyetçidir. “Bozkır Güzellemesi” ve “Kutlu Melek” adlı oyunlarda kendini gösteren bu olumsuz davranışların masum insanlara nasıl zarar verdiğine değinilmektedir. Sanatçı, özellikle suçu olmayan kadınlara atılan iftiranın ne derece zararı verdiğini belirterek eleştirmektedir.

Gülhanım-“ Söylemesi ayıp, elalemin diline düştünüz. Yakışksız şeyler yapıyorsunuz.” (Araz,1998:59)

Ayrıca eserlerde eleştirilen bir başka davranış da kadın ve erkek aynı ortamda görülünce su-i zan edilmesidir. Araz, kadın ve erkeğin iletişim için masum bir şekilde bir araya gelebileceğini belirtir. Bu noktada hemen dedikodu üretilmesinin manasızlığını ortaya koymaya çalışır. “ Kutlu Melek” adlı tiyatrodaki Kutlu ile Bektaş ikilisinin dostane ilişkisinin köylülerce yanlış yorumlanması bu doğrultuda oluşturulmuş bir kurgudur.

Saru-“ Öyleyse. Bu dağların sefasını neden İdris ağamla süreceğin yerde...

Kutlu- "Bugün, İdris Ağan, kendi onu götüremediği için görevi bana verdi. Bunda ne var. Yüreğin iyidir. Bilirim. Bunu demek için... Ne düşündün, onu bilemedim. Ben helalimin istediği işi yaptım. Sen de kendi işine bak.  
Kem göz, şom ağız, acı dil... Sadece sahibine zarar verir. Bunu bildiğini sanıyordum."  
(Araz,1998:53)

Köylüler Kutlu Melek ile hacı Bektâş-ı Veli'nin sohbetlerini yanlış anlamışlardır, Nezihe Araz burada ima ile köylülerin tavırlarını eleştirmek istemiştir.

**7) Yabancıları üstün görme:** Nezihe Araz, bazı oyunlarında toplumumuzdaki yabancı hayranlığından bahseder. Sanatçı, öncelikle kendi kültürel mirasımızın tanınıp özümsemesini arzu eder ancak bu noktada eksikimiz olduğunu belirtir. Çünkü kendi değerimizden çok başka kültürlerle ait değerlere daha çok önem verilmesinden rahatsızdır. "Ballar Balını Buldum" adlı oyunda bilim adamlarımızın Yunus Emre ve onun gibi varlık meselesine metafizik yorumlar getiren değerlerimizi küçümsediklerini belirtilir. Onların sadece Yunan filozoflarını ve çağın batılı düşünürlerini dikkate almalarını eleştirir.

1. Kadın-" Kendini bil? Bunu Sokrat söylemişti. Bize Fransızca dersinde ezberletmişti hocamız. Connez toi toi meme"

Yunus-" Evet. Doğru.(Hüzünlü) Başkaları söyleyince ezberletir hocalarımız. Bir tür kompleks işte." (Araz,1991:27)

**8) İnsanların sadece duyduklarına inanması, araştırma yapmaması:** Eserlerde değinilen, insanların tutum ve davranışlarındaki yanlışlıklardan biri de sadece duyduğuna inanmadır. Nezihe Araz, bu tavrın farkında olunmayarak kötü durumlara sebebiyet verebileceğini gözler önüne serer. Bunun masum insanlara zarar verebileceği üzerinde durur. Araz, bu noktada insanlara duyduğuna inanmayıp araştırma yapması gerektiğini ifade etmiştir.

**9) Kazanma hırsı:** Nezihe Araz, insanın gözünü kör eden, güzel davranışlardan uzaklaştıran kazanma hırsını da eserlerinde eleştirmiştir. Gözünü kazanma hırsı bürümüş bir insanın kimseye acımayacağını düşünür. Özellikle "İmparatorun İki Oğlu" adlı tiyatrodaki bu tema karşımıza çıkmaktadır. Kazanma hırsının kardeşler arasındaki anlaşmazlıklara nasıl sebebiyet verebileceği ortaya konmuştur. Cem ile Korkut arasında ölümüne, zalimane bir mücadele yaşanır. Gözünü karartan Korkut başkasının yönlendirmesiyle kardeşine zalimce davranışlarda bulunur. Nezihe Araz, iki kardeş arasında bu konuyu gündeme getirirken kazanma hırsının ne denli bir acımasızlığa yol açabileceğini gözler önüne sermeyi amaçlamıştır.

Cem-" Anlıyorum. Hayır, anlamıyorum. Neler oluyor? Tahir beni satıyor.Gazeteci arkadaşlarım aleyhime yazılar yazıyor.Arabamın fren balataları sökülüyor. Fabrikalarım yanıyor. N'oluyor? Anlamıyorum. N'oluyor?" (Araz,1983:63)

**10) Menfaat:** Sanatçı, menfaatperestliği toplumsal düzeni bozan unsurlardan biri olarak alır. Bazı insanların sadece kendi çıkarları için yaşamalarını, bu doğrultuda hiçbir ilke ve değer tanımamalarını, menfaat için dostlarına bile ihanet edebileceklerini göstererek toplumu uyarmak istemiştir. Bu konu "İmparatorun İki Oğlu" adlı oyunda Korkut'un danışmanı Mahir Dayı üzerinden okuyucu ve izleyicilere aktarılmıştır. Menfaatperest kişilerin herkesi kullanabileceğinden bahsetmiştir.

Selim-"Paranın gücü, insanlara, saf değiştirmede; yön değiştirmede müttefik değiştirmede her zaman etkili ve başarılı olmuştur Bilesin! O çok güvendiğin Tahir Burak yok mu? O profesör bozuntusu... Ne haltlar karıştırarak çok merak ediyorum."  
(Araz,1983: 59).

## E) KURUM VE SİSTEMLERDEKİ SORUNLAR

Nezihe Araz yaşadığı toplumdaki aksayan yönleri eserlerinde yansıtmıştır. Bu aksayan ve problem oluşturan unsurlardan bazıları da kurum ve sistemlerdeki sorunlardır. Araz, işleyişlerinde var olduğunu düşündüğü sıkıntılı durumlara eserlerinde yer vermiştir.

**1) Bürokratik işlemlerin yavaşlığı:** Nezihe Araz, devlet işlerinin nasıl yürüdüğüne dair tespitlerde bulunmaktadır. Bu noktada sanatçı Türkiye’de bürokratik işlemlerin yavaş ilerlediğine eleştiri getirmektedir. “Yarım Kalan Masal” adlı oyunda turistler üzerinden ülkemizdeki işlerin işleyişiyle ilgili dokundurma yapılmaktadır. Sanatçının böyle bir konuyu dile getirmesinin nedeni devlet işlerindeki bu yavaşlık sorununun ortadan kalkması içindir.

Ali-“ (...) Bu nedenle Ankara’mıza, ‘Yavaşıngton’ adını vermişler. Amerikan başkenti Vaşıngtondan yola çıkarak...” (Araz,2000:26)

**2) Adalet siyasetin etkisi:** Nezihe Araz’ın toplumsal hayatta tespit ettiği sorunlardan biri de adalet anlayışının siyasete alet olmasıdır. Adalet sadece hukuk kuralları çerçevesinde olması gerekirken sanatçıya göre bazı dönemlerde siyasetin bu unsura müdahil olduğunu belirtmektedir. Bunun da adalet kavramını derinden sarstığı vurgulanmaktadır. “Yarım Kalan Masal” isimli tiyatrodaki Bakan’a, yerel bir mahkeme tarafından ceza verilir. Daha sonra karar Yargıtay tarafından bozulur. Sanatçı, adaletin gerçekleşmesi için makamların istismar edilmemesi gerektiğini vurgulamak istemiştir.

Bülent Nuri Esen-“ Biz, hemen o saat, 3. Asliye Ceza Mahkemesinin kararının bozulması için Yargıtay’a başvurduk. Merak etmeyin. ‘Türkiye’de de hakimler var’ efendim. Soruşturma eksik yapılmıştır. Bakanların eylem ve işlemleri sadece Yüce Divan’da yargılanabilir.” (Araz,2000:118)

**3) İş dünyasının acımasızlığı:** Tiyatro eserlerinde değinilen noktalardan biri de iş dünyasında duygulara yer olmayışıdır. Dostluk, arkadaşlık gibi kavramların iş yaşamında geçersizliğinden ve bu çevrenin acımasızlığından bahsedilir. Bu konu “İmparatorun İki Oğlu” adlı tiyatrodaki ele alınmıştır. Sanatçı tasvip etmediği bu acımasızlığı çeşitli yönlerden oyunlarında göstererek maddeciliğin dostluğa zedeleyen bir unsur olmasını eleştirmiştir.

Mahir-“ İş, duyguya dayanan ilişkileri anlamaz. (...)” (Araz,1983:32)

**4) Siyasetin kirliliği:** Araz’ın toplum düzeni ile ilgili sorunlu gördüğü bir diğer alan siyasettir. Siyaseti kirlenmiş olarak niteleyen Araz, siyasetin demokrasi düşüncesinden uzaklaşıp başka araçlara dönüştüğünü belirtmektedir. Sanatçı “ Uzun Bir Gün” adlı oyunda olaylar üzerinden siyasetin kirlendiğini hatta ona kan bulaştığını dile getirir. Bu kirlenmişlikten rahatsız olan Araz, siyasetteki yozlaşmanın ortadan kalkması için toplumda farkındalık istemektedir.

**5) Üniversitelerdeki olumsuz durum:** Nezihe Araz, “Uzun Bir Gün” oyununda üniversitelerdeki kirlenmelere dikkat çekmiştir. Bazı akademisyenlerin menfaatleri gereği etik olmayan davranışlar sergilemelerine eleştiri getirmiştir. Bilgi hırsızlığının ve haksızlıklara göz yummanın yanlışlığına dikkat çekilmiştir.

Aliye-“ İşte senin problemin buydu, yalan mı? Böyle diye diye, çocuklarımızı yalnız bırakanların başındasın sen. Ne için? Ne uğruna? Bana hiç değilse şu profesör Nissen olayının var olmadığını söyleyebilseydin. Yani... Birbirinizin ayıplarına, birbirinizin menfaatleri uğruna göz yumarken, öğrencilerinizi uyuyor sanmanız kadar, olmaz bir iş olabilir miydi? Ama, çocuklar, öğrencileriniz görüyordu. İçinizde her türlü vardı. Ve bunlardan biri kendi malı olmayan bir metaı, bu benim malım

diye piyasaya sürmüş. Öbürleri de buna göz yummuştu. Bu, kötü örneklerden sadece bir örnektir." (Araz, 1995: 53)

**6) Eğitimdeki kararsızlıklar:** Nezihe Araz, eserlerinde eğitim alanında belli bir seviyeye ulaşamamanın vahim sonuçlarını da göstermek ister. Nesillerin iyi yetişmesinin ve toplumun geleceğe güvenle hazırlanmasının ancak eğitimle gerçekleşeceğine inanmıştır. "Uzun Bir Gün" adlı oyunda Aliye, torunu Hasan'ın kaçırılmasını eğitimsizliğe bağlar. Yazar, sürekli değişen eğitim sistemini, parasızlık ve inançsızlığı sorunların başlıca sebepleri arasında gösterir.

Aliye- "Evet. Öyle. Tanrının bildiğini kuldan mı saklayacağım? Hasan. Oğlumun oğlu... Babası Kayseri'den döndüğünde 3 yaşında vardı. (Durur, düşünür, olayları birbirine bağlama çabası içindedir/değişik bir tonla) Fotoğraf makinesi bir hikaye, bir bahane! Benim icat ettiğim bir palavra. Biz bu ikili çıkmazlarda çalkanan geçmişimizle çocuğu hep menfiliklere, olumsuzluklara iteledik. Bodrum'da mahbus bir babaanne. Kolayı seçip bir yabancı ile evlenen ve ortadan kaybolan bir anne. Kararsız eğitimler, Parasızlık, inançsızlık. Anlatılmaz bir inanç yoksulluğu. Ve... İki birde hortlayan o sergerde ruh (susar, düşünür)" (Araz, 1995: 48)

**7) Hastanelerin durumu:** Nezihe Araz, hastanelerin işleyişi ile ilgili bazı problemlerin olduğunu dile getirmiştir. Sanatçı, "Uzun Bir Gün" adlı tiyatrosunda oyun kahramanı Ali üzerinden sağlık sistemine eleştiride bulunur. Hastanelerdeki doktorların, hastaların paralarıyla daha çok ilgilendiklerini belirtilir. Hastaların daha iyi bir tedavi için yurt dışına gitmek zorunda kalmalarını doğru bulmaz, hastaya insanca muamele etmenin önemine dikkat çeker.

Ali- "Eveti şu ki... Doktorlar paramı, yatak numaramı ve hasta karaciğerimi gördü sadece. Oysa dert bendeydi. Bendim. Beni görmediniz. İnsanı! Kaşarlanmış, kanıksamış, soğumuş bir alay beyaz gömlekli. Ne hayrı dokunabilir bunların bana... Hastalara... Mutsuzlara... (solor, heyecandan, sayıklar gibidir) İnsandan insana... Kan nakledildiği gibi can nakledilemiyorsa... Hekim hastasını insan olarak görme yeteneğinden mahrumsa... Hekim hastasının önce cüzdanına uzanyorsa..." (Araz, 1995: 39)

## Sonuç

Nezihe Araz, gazetecilik mesleğinin geliştirdiği çevreye ve olaylara daha dikkatli bakma özelliğini eserlerine de yansıtmuş, toplumsal pek çok soruna çare aramak ve çözüm üretmek kaygısını eserlerinde dile getirmiştir. Sanatçı, toplumun tüm kesimlerinde yaşanan her türlü toplumsal sorunla ilgilenmiştir. Herhangi bir ideolojik dayatma ve yönlendirmeye girmeden toplumsal sorunları gündeme getirmek, sorunlara çözüm odaklı yaklaşmak, mesajları doğrudan ve açıkça ifade etmek, Nezihe Araz'ın tiyatrolarının belirgin özelliklerindedir.

Nezihe Araz, tiyatrolarında genel olarak; kadına ve evlilik kurumuna saygı duyulmasını çok önemsemiştir. Evliliklerin aldatma ve üçüncü şahısların müdahaleleri sebebi ile sonlanmasına karşı çıkmıştır. Kadının hangi sebeple olursa olsun baskı altına alınmasının kabul edilemeyeceğini göstermiştir. Kadın ile ilgili yaşanan sorunların temelinde erkeklerin eğitimsizliğine dikkat çekmiştir. Kadını anlamayan, şiddet uygulayan, aldatan, tacizde bulunan erkeklere eleştiriler getirmiştir.

Nezihe Araz, tiyatrolarında kadını; sorun çözen, yılgınlığa ve ümitsizliğe düşmeyen güçlü bir birey olarak çizmiştir. Ailelerin kız çocuklarını küçüklükten itibaren baskıyla ve belirli kalıplarla yetiştirmelerini sakıncalı bulmuş, kız çocuklarının özgür bir ruhla yetişmesine yardımcı olmaları



gerektiğini vurgulamıştır. Kadınların kimseye muhtaç olmadan, bu şekilde yetiştirildiklerinde hak ve özgürlüklerine sahip çıkacağını belirtmiştir.

Nezihe Araz, toplumu çok boyutlu olarak incelemiş bir sanatçıdır. Halkımız içindeki hassas dengeleri, farklı düşünceleri ve çeşitli anlayışları tespit edebilmiştir. Doğu- batı çatışmasını, geleneklerin yanlış anlaşılmasını, kadın erkek ayrımını, nesiller arası düşünce farklılıklarının oluşturduğu fikirsel ayrılıkları eserlerinde dile getirmiştir. Söz konusu sorunların çözümünde tarafların birbirlerini dinlemelerinin önemine işaret etmiştir.

Araz, toplumda kişisel hatalardan kaynaklanan birtakım sorunların olduğunu ortaya koymuştur. İnsanların çıkarları, menfaatleri, iktidarları için çoğu şeyi yapabileceğini belirtmiştir. Menfaat, bencillik, iftira, dolandırıcılık vb. birçok kötü davranışın milletimiz içinde var olduğunu belirtmiş, bunların ortadan kalkmasının ise kişilik gelişimine bağlı olduğunu vurgulamıştır.

Sanatçı, ülkemizdeki kurumların sistemlerindeki bazı aksamalara da eserlerinde dikkat çekmiş, bu konuda da belirli bir farkındalık oluşturmaya çalışmıştır.

## KAYNAKÇA

- Araz, N. (1974). *Bozkır Güzellemesi*. DT Dramaturgi Bölümü B.33 nüshası, Ankara. Kitap olarak basımı bulunamamıştır.
- Araz, N.(1979). *Öyle Bir Nevciyan*. DT Dramaturgi Bölümü Ö-6 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Araz, N.(1981). *Alacakaranlık*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Araz, N.(1983). *İmparatorun İki Oğlu*. DT Dramaturgi Bölümü arşivinden örnek nüsha, Ankara.Kitap olarak basımı bulunamamıştır.
- Araz, N.(1986). *Cahide*. DT Dramaturgi Bölümü C-19 nüshası, Ankara. Kitap olarak basımı bulunamamıştır.
- Araz, N. (1988). *Afife Jale*. DT Dramaturgi Bölümü A-67 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Araz, N. (1991). *Ballar Balını Buldum*. Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Araz, N.(1992). *Savaş Yorgunu Kadınlar*. DT Dramaturgi Bölümü S-87 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Araz, N. (1994). *Mustafa Kemal'in Ankarası*. İstanbul: Dünya Yayınları.
- Araz, N. (1995). *Uzun Bir Gün*. DT Dramaturgi Bölümü U-2 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Araz, N. (1997). *Kuvay-ı Milliye Kadınları*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Araz, N. (1998). *Kutlu Melek*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Araz, N.(2000). *Yarım Kalan Masal*. DT Dramaturgi Bölümü Y-91 nüshası, Ankara. Eserin kitap olarak baskısı bulunamamıştır.
- Buttanrı, M.(2006). Türk Edebiyatında Tiyatro: Cumhuriyet Devri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, s. 203-243
- Buttanrı, M. (2010). Cumhuriyet Devri Türk Tiyatrosunda Batı Etkisi. *Turkish Studies*, 5(2), s.50-91.

- Doğan, S. (2012). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Aydın Kadınlar Şair ve Yazarlar (1850-1950)*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yayınevi
- Erkoç, G. (1995). "Çok Partili Dönemde Tiyatro Ortamı ve Kimlik Arayışı", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 12
- Erkoç, G. (2002). "1960-1970 Dönemi Tiyatro Hareketleri", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 13
- Kulluk, S. (2003). Cumhuriyet Dönemi Kültürel Ortamında Güldürü Anlayışını Belirleyen Özellikler ve Bunların Komedyaya Anlayışındaki Yansımaları. *Sanat Dergisi*, (3).
- Necatigil, B. (1975). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları
- Öztürk, T. (2012). *Yazarlar ve Şairler Sözlüğü* (1.c.). İstanbul: Eflatun Matbaası.
- Sokullu, S. (1979). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1979.
- Şahin, N. D. (2003). *Nezihe Araz'ın Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Şener, S. (1990). *Tiyatro Eserlerimizde Kadın İmajı*. Ankara Üniveritesi DTCF Dergisi, C:33, (S:1-2), s. 467-475.
- Töre, E. (2009). *Türk Tiyatrosunun Kaynakları*. Electronic Turkish Studies, 4.
- Uçman, A. (2016). Nezihe Araz. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (1.c, s. 108-109). Ankara: TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Yalçın, S: (2009, Ağustos 2). *Solculuktan Süfilige: Nezihe Araz...* Hürriyet Gazetesi. <http://www.hurriyet.com.tr/solculuktan-sufilige-nezihe-araz-12196520> adresinden alınmıştır.